

TA'LIM TARBIYADA ABDULLA AVLONIYNING PEDAGOGIK QARASHLARI

Azimova D.U.

Termiz davlat pedagogika instituti

Boshlang'ich ta'lim matematika va onatili kafedrasi katta o'qituvchisi

Tayanch so'zlar: tarbiya, ta'lim, metod, bilim, ma'rifat, oila, axloq, darslik, muallim, maktab, vatan, jaholat, fikr tarbiyasi, ota-ona.

Ключевые слова: воспитание, воспитание, метод, знание, просвещение, семья, нравственность, учебник, учитель, школа, страна, невежество, воспитание мысли, родители.

Key words: education, education, method, knowledge, enlightenment, family, morality, textbook, teacher, school, homeland, ignorance, education of thought, parents.

PEZIOME:

Ushbu maqolada buyuk ma'rifatparvar davlat arbobi Abdulla Avloniyning hayot yo'li, ijodi, u yaratgan darsliklarning jamoatchilikka taqdim etilishi, uning pedagogik faoliyati, adabiyotga qo'shgan hissasi haqida ma'lumot berilgan. Hozirgi kunda uning tarbiya bo'yicha fikr va mulohazalarining ahamiyati va qo'llanishi haqida ma'lumot berilgan.

PEZIOME:

В данной статье представлены сведения о жизненном пути, творчестве великого государственного деятеля-просветителя Абдуллы Авлони, представлении общественности созданных им учебников, его педагогической деятельности, вкладе в литературу. В настоящее время представлена информация о важности и применении его мыслей и мнений по вопросам образования.

SUMMARY:

This article provides information about the life path, creativity of the great enlightened statesman Abdulla Avloni, the presentation of the textbooks he created to the public, his pedagogical activity, and his contribution to literature. Currently, information is provided about the importance and application of his thoughts and opinions on education.

Abdulla Avloniy 1878-yil 12-iyulda Toshkent shahrining Mergancha mahallasida, mayda hunarmand -to'quvchi oilasida dunyoga kelgan. Ota-onasi savodli kishilar bo'lgan. Abdulla Avloniy eski usul maktabini tamomlagandan keyin 12 yoshida madrasaga o'qishga kiradi. Juda ham iqtidorli bo'lgan Abdulla Avloniy 15 yoshida she'rlar yozaboshlaydi. Dastlabki she'rlarida va "Hijron" degan maqolasida xalqni yangi usul maktablarida o'qib-o'rganishga targ'ib qiladi.

Abdulla Avloniy 1907-yilda “Shuhrat”, “Osiyo” nomli yangi gazetalarchiqara boshlaydi, lekin Chor amaldorlari tez orada gazetalarni yoptirib qo’yadi. Abdulla Avloniy keyinroq “Sadoyi Turkiston”, “Turon” gazetalari va “Kasabachilik harakati” nomli jurnalda muharrir bo’lib ishlaydi. Shundan so’ng, u o’zbek matbuotining zabardast vakili, o’zbek matbuotining asoschilaridan biri sifatida taniladi. Abdulla Avloniy xalq orasida ilg’or fikrlarni tarqatishda, ilm va ma’rifatni tashviq qilishdagazeta, jurnallarning roli g’oyat katta ekanligini yaxshi bilar edi. Shu sababli ham Abdulla Avloniy 1907-yili “Shuhrat”, “Osiyo” nomli gazetalar chiqarib, unga muharrirlik qiladi. Gazetaning birinchi sonida matbuotning roli, gazetaning vazifasi haqida fikr yuritib, “Matbuot har insonga o’z holini ko’rsatuvchi, ahvol olamdan xabar beruvchi, qorong’i kunlarni yorituvchi,xalq orasida ilm, ittifoq, himmat g’oyalarini yoyuvchidir” deb, baliqning suvsiz yashamog’imumkin bo’lmagani kabi insonning ham ilmsiz yashamog’i mumkin emasligini uqtiradi

Odob-axloq, tarbiya tushunchalarini o’z asarlarining asosiy poydevori sifatida ilgari surgan, o’zbek dramaturgiyasi va teatrining yangicha maorifi va matbuotining asoschilaridan sanalmish Addulla Avloniy Arab va fors tillarini yoshlikdagi mustaqil mutolaa vaqtida egallagan. Hijron taxallusi bilan she’rlar bitgan. “Avloniy matbuot ishlarida faol ishtirok etish bilan birga Adabiyot yoxud milliy she’rlar” hamda “Birinchi muallim”, “Turkiy guliston yoxud axloq”, “Ikkinchi muallim” kabi darslik va o’qish kitoblarini yaratgan.” [1] Adibning “Ikkinchi muallim” kitobi “Birinchi muallim” kitobining uzviy davomidir. Mazkur kitob maktabni olqishlovchi she’r bilan boshlanadi. Ijodkor o’z she’rida maktabning ulug’ dargoh ekanligiga urg’u beradi:

*Maktab sizni inson qilur,
Maktab hayot ehson qilur
Maktab g’ami vayron qilur
G’ayrat qilib o’qing o’g’lon!
Maktabdadur ilm-u kamol
Maktabdadur husn-u hilol
Maktabdadur milliy xayol
G’ayrat qilib o’qing, o’g’lon!*

Shoir bu misralar orqali maktabni insonning najotkori, kishilarni komillik va kamolot sari yetaklovchi kuch sifatida talqin qiladi. [2]

Abdulla Avloniy – shoir, dramaturg, publitsist. Shu bilan bir qatorda, pedagogik faoliyat ham uning hayotida muhim sahifa hisoblanadi. U faoliyatining dastlabki yillaridan boshlab umrining oxirigacha o’qituvchilik qildi, maktablar uchun darsliklar yaratdi, pedagogika fanining amaliy va nazariy masalalari bilan shug’ullandi. Shuni aytish joizki, u musulmon Sharqi

pedagogikasining ulug' bilimdoni, shu bilan birga, XX asr zamonaviy o'zbek pedagogikasining asoschisi, o'zbek tili va adabiyotini o'qitish metodikasi faniga tamal toshi qo'ygan mutafakkirdir. U faoliyati davomida zamonaviy pedagog va metodistlarni yetishtirdi. Bizga ma'lumki, adabiyot qish darslarining asosiy vazifasi o'quvchilarni ifodali o'qishga o'rgatish hisoblanadi. Pedagogik usul vazifasini bajaruvchi ifodali o'qish natijasida asar voqealari, mazmuni, g'oyasi o'quvchilar ko'z o'ngida gavdalanadi.

“O'zbek pedagogikasi tarixida Abdulla Avloniy ilk bor pedagogikaga “Pedagogika”, ya'ni “bola tarbiyasining fanidir” deya ta'rif bergan. Abdulla Avloniy bola tarbiyasini nisbiy ravishda quyidagi to'rt bo'limga ajratadi:

1. “Tarbiyaning zamoni”.
2. “Badan tarbiyasi”.
3. “Fikr tarbiyasi”.
4. “Axloq tarbiyasi” haqida hamda uning ahamiyati to'g'risida fikr yuritadi.”

[3] Avloniy “Tarbiyaning zamoni” bo'limida tarbiyani yoshlikdan berish zarurligini, bu ishga hammani: ota-ona, muallim, hukumat va boshqalarning kirishishi kerakligini ta'kidlaydi. “Tarbiya bizlar uchunyo hayot - yo mamot, yo najot - yo halokat, yo saodat - yo falokat masalasidir” deb uqtiradi Avloniy . Avloniy ta'lim va tarbiya uzviy bog'liq ekanini ham ta'kidlaydi:

“Dars ila tarbiya orasida biroz farq bo'lsa ham, ikkisi bir-biridan ayrilmaydi, birining vujudu biriga bog'langan jon ila tan kabidur”- deydi.

“Tarbiyani kimlar qilur?

Qayda qilinur? degan savol keladur. Bu savolga, «birinchi uy tarbiyasi. Bu birinchi ona vazifasidir. Ikkinchi, maktab va madrasa tarbiyasi. Bu ota, muallim, mudarris va hukumat vazifasidir», - deb javob bersak, bir kishi deyrurki, «Qaysi onalarni aytursiz, bilimsiz, boshi paxmoq, qoii to'qmoq onalarni?

O'zlarida yo'q tarbiyani qaydan olib berurlar», - der.” [4]

Tarbiya, axloq va ta'lim tiriklikning muvozanatini ushlab turuvchi muhim tirgaklardir. Tarbiya yoshlikdan to'g'ri yo'lga qo'yilmasa, keyin uni o'zgartirib bo'lmaydi. Tarbiyasizlik nafaqat shaxsni tanazzulga boshlaydi, balki xalq, millat va vatan taraqqiyoti uchun ham yovdir. Go'yoki, bir hunarmand kulolchi tomonidan yasalgan ko,,zaga qaytadan shakl berib bo,,lmagani kabi, o'z vaqtida berilmagan tarbiyani ham kechiktirib boshlashdan ma'no yo'q. aqliy rivojlantirish bilan birga, jismoniy sog'ligi xususida ham ko'p o'rinlarda to'xtalib o'tadi. Yurt ravnaqi, avvalo, uning farzandlariga, ularning ma'naviy va jismoniy kamolotiga bog'liqdir.” Shu bois Abdulla Avloniy yoshlarni ilm, foydali hunar egallashga, kitob mutolaasiga undaydi. Shuningdek, adib ilmsizni jaholat bilan tenglashtirib, shunday fikrlarni bildiradi: “Jaholat deb o'qimagan, bilimsiz, hech narsaga tushunmaydurgan nodonlikni aytilur”, - deydi.” [5]

Shuni aytish joizki, ta'lim-tarbiya, axloq va ilmni bir-biriga bog'lab, ularni uzluksiz ravishda yonma-yon olib borish kerak. Tarbiya va ilm har birimizning mukammal shaxs sifatida gavdalanishimiz uchun kerak. Tarbiyali va mushohadali yoshlar vatan kelajagidir. Abdulla Avloniyning "Turkiy Guliston yoxud axloq" asari bizga ana shularni o'rgatadi.

O'zining axloqiy qarashlarini birinchi navbatda millatparvar, vatanparvar, ilm-fanni sevuvchi, vijdonli insofli kishilar tarbiyasiga alohida e'tiborini qaratgan. Avloniy o'zi ochgan maktablarga "Pedagogik asarlar": darsliklar va qo'llanmalar yaratadi. Bular: "Birinchi muallim", "Ikkinchi muallim", "Turkiy Guliston yoxud axloq", "Gulistoni maktab" singari darsliklari, "Adabiyot yoxud milliy she'rlar" to'plami inqilobga qadar bir necha bor qayta bosilib chiqdi va Turkistonning juda ko'p yangi usul maktablari uchun qo'llanma bo'lib xizmat qildi.

Ta'lim jarayonida ilg'or pedagogik texnologiyalarni faol qo'llash, ta'lim samaradorligini oshirish, tahlil qilish va amaliyotga joriy etish bugungi kunning muhim vazifalaridan biridir. Boshlang'ich ta'lim umumta'lim maktablarining bosh bo'g'ini bo'lgani sababli ana shu jarayonda o'quvchi shaxsining mukammal rivojlanib borishiga ko'proq e'tibor berish lozim. Boshlang'ich sinf o'qituvchilarining mas'uliyatlari cheksizdir. Ular maktab ostonasiga endigina qadam qo'ygan o'quvchilarni maktab hayotiga ko'niktirib, zamonaviy bilim olishlariga yo'l ochib beradilar. Bolalarning o'qishga munosabatlari, aqliy salohiyatlari ana shu davrda shakllanadi. Bu ham boshlang'ich sinf o'qituvchilarining vazifasi mas'uliyatli ekanligini ko'rsatadi. Pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etilgan darslar tashkiliy usullari, o'tkazish metodlariga ko'ra o'quvchi ehtiyojiga mos tushishi kerak. Chunki bunday darslar bola ruhiyatiga yaqinroq bo'ladi. Ta'lim tizimida innovatsion deyilganda, ta'lim maqsadi va mazmuniga yangilik kiritish, yangicha yondashish, pedagog va talabaning hamkorligidagi faoliyatini tashkil etish, pedagogik texnologiyalarni takomillashtirish jarayoni, ta'limning uslub, shakl va vositalarining majmuasi tushuniladi.

"Bugungi kunda "O'quvchilarni imtihonni bir xil eski uslubda o'tkazish uchun o'quv dasturini o'qishga majburlashdan ko'ra, turli xil yangi va innovatsion g'oyalarni qo'llash orqali ularning aqliy xulq-atvorini oshirishga ko'proq e'tibor qaratadigan o'qitish usuli oddiy so'z bilan aytganda, zamonaviy o'qitish metodlaridir". [6] Pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etilgan darslar tashkiliy usullari, o'tkazish metodlariga ko'ra o'quvchi ehtiyojiga mos tushishi kerak. Chunki bunday darslar bola ruhiyatiga yaqinroq bo'ladi. O'quvchilarning o'quv materiallarini o'zlashtirishga bo'lgan qiziqish, xohish va istaklarini qo'zg'otish asosida maqsadga erishish motivatsiya bo'lib, bu o'qituvchi va o'quvchilarning o'zaro ichki yaqinlashuvidir. Ta'lim tizimida innovatsion

deyilganda ta'lim maqsadi va mazmuniga yangilik kiritish, yangicha yondashish, pedagog va talabaning hamkorligidagi faoliyatini tashkil etish, pedagogik texnologiyalarni takomillashtirish jarayoni, ta'limning uslub, shakl, va vositalarining majmuasi tushuniladi.” Boshlang'ich sinfda ta'lim jarayonida o'quvchilarning o'qish motivini rivojlantirish katta ahamiyatga ega. Chunki motiv o'quvchilarni ta'lim jarayoniga qiziqtiradi, darsga faol qatnashishga, bilimlarni egallashga undaydi. Interfaol metodlar o'qish motivini rivojlantirishga katta yordam beradi. “ [7] Boshlang'ich sinflarda ko'proq bolalarning yoshini, bilim saviyasini hisobga olish lozimligini unutmaslik kerak. Hozirgi kunda ta'lim jarayonida interfaol metodlar va axborot texnologiyalarini o'quv jarayonida qo'llashga bo'lgan qiziqish kundan-kunga ortib bormoqda. Bunday bo'lishining sabablaridan biri, shu vaqtgacha an'anaviy ta'limda o'quvchilar faqat tayyor bilimlarni egallashga o'rgatilgan bo'lsa, zamonaviy texnologiyalardan foydalanish esa ularni egallayotgan bilimlarini o'zlari qidirib topish, mustaqil o'rganish va fikrlash, tahlil qilish, hatto yakuniy xulosalarni ham o'zlari keltirib chiqarishga o'rgatadi. O'qituvchi bu jarayonda shaxs rivojlanishi, shakllanishi, bilim olishi va tarbiyalanishiga sharoit yaratadi va shu bilan bir qatorda boshqaruvchilik, yo'naltiruvchilik funksiyasini bajaradi. Bugungi kunda ta'limda «Aqliy hujum», «Fikrlar hujumi», «Tarmoqlar» metodi, «Sinkveyn», «BBB», «Beshinchisi ortiqcha», «6x6x6», «Bahs-munozara», «Rolli o'yin», FSMU, «Kichik guruhlarda ishlash», «Yumaloqlangan qor», «Zigzag», «Oxirgi so'zni men aytay» kabi zamonaviy texnologiyalar qo'llanmoqda.” Prezidentimizning kelajagimiz, kelajak avlodimiz haqida qayg'urib, yurtimizning barcha farzandlari – mening farzandlarim, ular bizlardan ko'ra kuchli, bilimli va albatta baxtli bo'lishlari kerak, degan g'oyasi zamirida donishmandlarcha siyosat yotganini ko'rsatadi. “ [8] O'zbek adabiyoti yosh avlodni barkamol qilib voyaga etkazishda muhim ahamiyat kasb etadi. Bu jihatdan, taniqli o'zbek adibi Abdulla Avloniyning maktab uchun yaratgan to'rt qismdan iborat «Adabiyot yoxud milliy sherlar» hamda «Birinch muallim», «Turkiy guliston yoxud axloq», «Ikkinchi muallim», «Maktab gulistoni» kabi darslik va o'qish kitoblari ham xarakterli bo'lib, yaxlit bir tadqiqot uchun manba bo'la oladi. Ayniqsa, uning ilk savod chiqarishda bilim va tushunchalarni bolalar ongiga sodda va tushunarli yetkazishi alohida etiborni tortadi. Shuni inobatga olib, bu asarlarni jiddiy o'qib chiqish va unda ilk darslikka xos tuzilmani, g'oyaviy to'liqlikni, kitoblardagi o'ziga xos xususiyatlarni o'rganib chiqish zarur. Avloniyning «Ikkinchi muallim» kitobi «Birinch muallim» kitobining uzviy davomidir. Biz birinchi kitobini, shartli ravishda, alifbe deb, ikkinchi kitobini xrestomatiya deb atasak joiz bo'lar, desak xato bo'lmas. Kitob maktabni olqishlovchi she'r bilan boshlanadi: Maktab sizi inson qilur, Maktab hayot ehson qilur, Maktab g,ami vayron qilur, G'ayrat qilib o'qing, o'g'lon!

Maktabdador ilmu kamol, Maktabdador husnu jamol, Maktabdador milliy xayol, G'ayrat qilib o'qing, o'g'lon! Bu she'rda Avloniy maktabni insonning najot yo'li, hayotning gulshani, kishilarni kamolot sari safarbar qiluvchi kuch, deb maqtaydi. Abdulla Avloniyning pedagogikaga oid asarlari ichida «Turkiy guliston yoxud axloq» asari XX asr boshlaridagi pedagogik fikrlar taraqqiyotini o'rganish sohasida katta ahamiyatga molikdir.

«Turkiy guliston yoxud axloq» asari axloqiy va ta'limiy tarbiyaviy asardir. Asarda insonlarni «yaxshilikka chaqiruvchi, yomonlardan qaytaruvchi» bir ilm axloq haqida fikr yuritiladi. «Abdulla Avloniy pedagog sifatida bola tarbiyasining roli haqida fikr yuritib «Agar bir kishi yoshligida nafsi buzulib, tarbiyasiz, axloqsiz bo'lib o'sdimi, allohu akbar, bunday kishilardan yaxshilik kutmoq yerdan turub yulduzlarga qo'l uzatmak kabidur», - deydi. Uning fikricha, bolalarda axloqiy xislatlarning tarkib topishida ijtimoiy muhit, oilaviy sharoit va bolaning atrofidagi kishilar g'oyat katta ahamiyatga ega.» [9] O'zbek pedagogikasi tarixida Abdulla Avloniy birinchi martapadagogikaga «Pedagogiya», ya'ni bola tarbiyasining fanidir», deb ta'rif berdi. Tabiiy bunday ta'rif Avloniyning pedagogika fanini yaxshi bilganligidan dalolat beradi.

Tarbiya xususiy ish emas, milliy, ijtimoiy ishdir. Har bir xalqning taraqqiy qilishi, davlatlarning qudratli bo'lishi avlodlar tarbiyasiga ko'p jihatdan bog'liq, deb hisoblaydi adib. Tarbiya zurriyot dunyoga kelgandan boshlanib, umrning oxiriga qadar davom etadi.

U bir qancha bosqichdan - uy, bog'cha, maktab va jamoatchilik tarbiyasidan tashkil topgan. Tarbiya talqini O'zbek adabiyotida ma'naviy qadriyatlar, muhabbat, mehnat, tinchlik, ijod, mehnat, insoniyat, adolat, xalq bilan bog'liq muhim qadriyatlar, qo'llanilgan tarbiyaviy asoslar va boshqalar kabi mavzular bilan bog'liqdir. O'zbek adabiyoti shu muhim qadriyatlar orqali milliy ma'naviyatni o'zida hamda o'zbek xalqi va jamiyatining umumiy ma'naviyatida o'rnatishga harakat qiladi. Abdulla Qodiriyning "Mehrobdan Chayon" asari tarbiya talqiniga oid badiiy asarlardan biridir. Ushbu asar orqali o'zbek adabiyotida o'rgatiladigan ma'naviyqadriyaviy tamoyillar, madaniyat, adabiyotshunoslik, insoniyat va tarbiya talqini mavzulari zarur asarlarda ko'rsatiladi. Abdulhamid Cho'lponning "Binafsha" asari ham tarbiya talqiniga oid muhim namunalardan biri hisoblanadi. Ushbu asar, yosh bola Binafshaning o'qituvchilar va oilasining tarbiyasi orqali insonning ma'naviy rivojlanishini ifodalaydi. Tarbiya talqini orqali insonning umrini bag'ishlagan yetakchi tamoyillar "Binafsha" da namoyon bo'ladi. Didaktik adabiyot – badiiy ifodalangan pand-nasihatchilik tarzidagi adabiyot. Bunda axloqiy-ta'limiy, ilmiy-falsafiy, diniy bilimlar va g'oyalar badiiy talqin qilinadi.

U insonga xos xulqni ikkiga – yaxshi va yomonga ajratadi. «Yaxshi xulqlar» deb nomlangan birinchi qismida u 31 fazilat, «Yomon xulqlar» deb atalgan

ikkinchi qismda esa 20 illatga ta'rif beradi. O'z mulohazalarini dalillash uchun Qur'oni karim oyatlari va hadislardan, shuningdek, Arastu, Suqrot, Ibn Sino, Sa'diy, Mirzo Bedil singari mashhur mutafakkirlarning fikrlarini keltiradi. Har bir axloqiy katego-riyaga o'z munosabatini bildirgach, o'shafikrning mazmunini ifodalovchi bayt yo biror maqol-hikmat ilova qiladi. Avloniy "axloq ulamosi"ning qarashlari asosida insonlarning axloqini yaxshi vayomon xulqlarga ajratadi, bunga ularning nafs tarbiyasini asos qilib oladi. U yaxshi xulqlarga fatonat, nazofat, shijoat, intizom, vijdon, vatanni suymak kabi fazilatlarini kiritsa, g'azab, shahvat, jaholat, safomat kabi illatlarni yomon xulqning belgilari deb biladi. Avloniyning ma'rifatparvarlik va milliy uyg'onish g'oyalari kuylagandastlab kishelari o'zbek milliy uyg'onish davri adabiyotining hamisha bebaho mulki bo'lib qoladi. Ubu turkumga mansub she'rlarida o'zbek mumtoz adabiyotidagi she'riy shakllarni katta ijtimoiy mazmun, ma'rifatparvarlik g'oyalari, hajviy ruh va xalqona ohanglar bilan boyitdi. Abdulla Avloniy bolalar uchun ham bir qancha she'r va masallar yozgan. Shoir bu asarlarida maktab yoshidagi bolalarning fikr doirasini kengaytirish, ularda maktab va kitobga, mehnatga, tabiatga, Vatanga muhabbat uyg'otishni maqsad qilib qo'ygan. Uning ko'pgina she'rlari zamirida Vatanni sevish g'oyasi yotadi. Shoir bu she'rlarida Vatanni sodda va samimiy misralarda tasvirlaganki, faqat o'sha 10-yillarning o'rtalaridagina emas, balki bugungi maktab yoshidagi bolalar ham ulardan katta estetik zavq olishlari mumkin. Darhaqiqat, shoir Vatan ta'rifini boshlab,

"Tog'laridan konlar chiqar;

Yerlaridan donlar chiqar...

Havosi o'tayoqumlik,

Cho'llari bor toshlik, qumlik,

Toshkand emas, toshqand erur;

Kesaklari gulqanderur", [10]

deyabolalarda ona diyorga katta mehr uyg'otishga erishadi. Ma'rifatchilik va ijtimoiy mavzu Avloniy she'riyatida markaziy o'rin egallaydi. Shoir ilm-fanning fazilatlarini zavq bilan kuylaydi. "Maktab", "maorif", "ilm", "fan" kabi tushunchalar shoir she'rlarida ezgulikning betimsol ramzi, obrazi darajasiga ko'tariladi, "jaholat" va "nodonlik" esa zulmat va yovuzlik timsoli sifatida talqin qilinadi. Tarbiya – "Pedagogika", ya'ni bola tarbiyasining fani demakdur", - deydi [11] Avloniy. Bolaning salomati va saodati uchun yaxshi tarbiya qilmak, tanini pok tutmak, yoshvaqtidan maslakini tuzatmak, yaxshi xulqlarni o'rgatmak, yomon xulqlardan saqlab o'sdurmakdur. Tarbiya qilguvchilar tabib kabi durki, tabib xastaning badanidagi kasaliga davo qilgani kabi tarbiyani bolaning vujudidagi jahol maraziga «yaxshi xulq» degan davoni ichidan, «poklik» degan davoni ustidan berub, katta qilmog'i lozimdur. Zeroki, «Hassinu axloqiko'm» amri

sharifi uzraxulqimizni tuzatmag' a amr o'linganmiz. Lekin xulqimizning yaxshi bo'lishiningasosiyanpanjasi tarbiyadir. Axloqimizning binosini go'zal va chiroyli bo'lishiga tarbiyaning zo'r ta'siri bordur,ba'zilar «tarbiyaning axloqqa ta'siri yo'q, insonlar asl yaratilishida qanday bo'lsalar, shundayo'sarlar, tabiat o'zgarmas», – demishlar. Lekin bu so'z to'g'ri emasdur. Chunki tarbiyaningaxloqqa, albatta, ta'siri bo'ludur. Oramizda masal borki, «sut ila kirgan, jon ila chiqar», manabu so'z to'g'ridur. Rasuli akram nabiyi muhtaram sallollohu alayhi vasallamafandimiz: «Beshikdan to mozorga borguncha ilm o'rgan», – demishlar. [12]

Bu hadisi sharifning ma'nosi bizlarga dalildir.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, Abdulla Avloniyning “Turkiy Guliston yoxud axloq” asarlari boshlang'ich sinf o'quvchilarining ta'lim-tarbiya salohiyatini baholash va rivojlantirishda katta ahamiyatga ega. Ushbu tadqiqot orqali o'quvchilarning bilimlari, mantiqiy fikrlash ko'nikmalari va real hayotdagi muammolarni yechish qobiliyati aniqlanadi. Bu esa mamlakatlarning ta'lim tizimini rivojlantirishda va o'quvchilarni kelajakda yanada muvaffaqiyatli ta'lim olishiga tayyorlashda katta hissa qo'shadi

Adabiyotlar:

1. Nodira Saidova. Abdulla Avloniy asarlarida ta'lim va tarbiyaga oid qarashlar. "Science and Education" Scientific Journal / ISSN 2181-0842
2. To'g'onboyeva Xadichabonu. “Abdulla Avloniyning pedagogik faoliyat haqidagi fikrlari” Iqror jurnali /2023
3. Abdulla Avloniy. Turkiy guliston yoxud axloq. Toshkent “ O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi” D avlat ilm iy nashriyoti 2004.
4. Boshlang'ich sinfda o'qitishning zamonaviy texnologiyalaridan foydalanish usullari Jamiyat | 12:00 / 27.11.201 Kun.uz.
5. Abdirashidova M. I., Azimova D. U. Teaching primary class students to think independently based on the competent approach //Results of National Scientific Research International Journal. – 2023. – T. 2. – №. 4. – C. 161-171.
6. Abdullah Avloni's Pedagogical Views And Its Essence Dilfuza Usmonovna Azimova Дара публикации 2021/5/31 Журнал The American Journal of Social Science and Education Innovations Стр 255-260
7. Usmonovna, A. D., & Jovlievna, N. M. (2024). Use of steam technologies in primary education training. Ethiopian International Journal of Multidisciplinary Research, 11(03), 134-137.
8. Azimova D. Savod o'rgatish davrida o'quvchilarning ijodiy tasavvurini rivojlantirish //Interpretation and researches. – T. 2. – №. 1.
9. Azimova D., Narzullayeva M. O'qituvchining nutq texnikasi va notiqlik madaniyati tarixi // Research and Implementation. – 2024.
10. Azimova D., Yunusova M. Xalq pedagogikasida tarbiyaning umumiy usullari //Research and Implementation. – 2024.
11. Abdullayeva, N., Raxmonova, O., & Azimova, D. (2024). Bolalar jamoasi - pedagogik ta'sirning asosiy shakli. Research and Implementation. извлечено от <https://rai-journal.uz/index.php/rai/article/view/672> 2024-06-19